Is de begeleiding van startende leraren effectiever als deze rekening houdt met hun verschillende kenmerken?

Beantwoord door Niek van den Berg (kennismakelaar Kennisrotonde)

3 juni 2024

KR. 2149

Kort antwoord

Hoewel verschillende kenmerken van starters relevant lijken voor de vormgeving van hun begeleiding, is het niet goed te zeggen voor wie nou precies welk arrangement past. Maatwerk in overleg met starters lijkt het beste, waarbij het belangrijk is dat de begeleiding breed en doelgericht is. Bij zij-instromers is het belangrijk om collegiaal contact te stimuleren en relevante expertise uit hun eerdere loopbaan actief te waarderen.

Antwoord

Startende leraren hebben over het algemeen baat bij begeleiding in hun beginjaren om zich hun nieuwe beroep echt eigen te maken, zich verder te ontwikkelen en deel uit te gaan maken van de school en de beroepsgroep (inductie). Onder meer vergroot die begeleiding de tevredenheid met het werk, de docentvaardigheden en de betrokkenheid van starters. Ook verkleint de kans dat ze vertrekken naar een andere school of uit het beroep (o.a. Smith & Ingersoll, 2004; Helms-Lorenz et al., 2020). Hieronder volgt eerst een nadere toelichting op typen begeleiding en effecten daarvan. Daarna volgt een paragraaf over typen startende leraren en verschillen in uitval. Tot slot worden relaties tussen kenmerken van starters en begeleiding beschreven.

Scholen verschillen in begeleiding; een breed en doelgericht arrangement werkt het beste

De meeste scholen besteden vooral in het eerste jaar aandacht aan starters. Ze kunnen dan bijvoorbeeld in een kleinere groep lesgeven, krijgen uitleg over het schoolbeleid, worden begeleid door een mentor en/of krijgen coaching in de klas. Vooral als die aandacht ingebed is in een bredere ondersteuningscultuur waarin collegiale hulp gebruikelijk is, zijn startende leraren daar positief over (Gaikhorst, 2014).

Een breed en doelgericht inductiearrangement komt echter minder vaak voor, terwijl juist bepaalde elementen van zo'n arrangement starters kunnen helpen in hun ontwikkeling en voortijdig vertrek kan tegengaan. Dit blijkt onder meer uit een experimentele studie van Helms-Lorenz et al. (2015) naar substantiële inductiearrangementen in scholen die extern begeleid worden door experts. Startende leraren die begeleid worden, ontwikkelen sneller hun docentvaardigheden, waarbij met name coaching en observaties helpen. Reductie van werklast blijkt juist niet te helpen voor de

versnelling van de ontwikkeling van docentvaardigheden. Werkdrukreductie helpt wel bijvoorbeeld om stress te reduceren (Harmsen, 2019).

Starters verschillen in toerusting en in voorafgaande loopbaan

Een inductiearrangement kan, hoe uitgebreid ook, niet compenseren voor een lerarenopleiding. In het voortgezet onderwijs bleken vooral twee typen starters te vertrekken in de eerste drie jaar: ongediplomeerden die geen lerarenopleiding volgen, en daarnaast minder lesvaardige leraren die wel een diploma hebben. Leraren in opleiding stoppen minder vaak dan wie geen opleiding volgt, en gediplomeerde starters stoppen het minst (Helms-Lorenz et al., 2015; zie ook Den Brok et al., 2017).

Er zijn nog meer verschillen in toerusting. Eerstegraads opgeleide startende leraren zijn pedagogisch-didactisch verhoudingsgewijs wat minder goed toegerust dan tweedegraders, maar dat verschil verdwijnt na de startjaren (Helms-Lorenz et al., 2019). Verder, wie opgeleid wordt en werkt in een zogeheten opleidingsschool waarin lerarenopleiding en scholen samenwerken, groeit gemiddeld genomen meer in pedagogisch-didactische vaardigheden dan docenten die op niet-opleidingsscholen leren en werken (Helms-Lorenz et al., 2018).

Een ander verschil tussen starters betreft hun voorafgaande loopbaan. Een groeiende en divers samengestelde groep startende leraren is die van zij-instromers vanuit een andere studie of beroepsloopbaan. Zij brengen daarmee andere ervaringen mee dan leraren die na hun middelbare school direct een lerarenopleiding zijn gaan volgen. Zij-instromers zijn dan ook gemiddeld wat ouder dan andere starters (Ruitenberg & Tigchelaar, 2021). In Nederland lijkt de uitval van zij-instromers vooralsnog vrij beperkt (Bijman et al., 2021); een studie in Wallonië rapporteert daar juist een grotere uitval dan onder andere starters (Coppe, 2022).

Effectenrelaties onduidelijk, wel zijn er samenhangen tussen kenmerken van starters, begeleiding en kenmerken van de school

Hoewel verschillende kenmerken van starters relevant lijken voor de vormgeving van hun begeleiding, is het niet goed te zeggen voor wie nou precies welk arrangement past. Maatwerk in overleg met starters lijkt het beste. In het funderend onderwijs is bewezen dat differentiatie effectief is als de instructie, leerstof, leertijd en toetsing rekening houdt met kenmerken van leerlingen (Van der Vegt et al., 2019). Of dit ook geldt bij volwassenen en bij startende leraren in het bijzonder, is niet getoetst maar wel plausibel.

Er zijn verschillende aanwijzingen dat kenmerken van starters ertoe doen. Zo blijken er samenhangen te zijn tussen persoonskenmerken van starters en de begeleiding zoals ze naar eigen zeggen krijgen. Bijvoorbeeld mannen en eerstegraders onder de starters rapporteren dat ze meer begeleiding krijgen dan oudere starters. Onduidelijk echter is wat deze verschillen verklaart, of ze bijvoorbeeld voortkomen uit verschillende behoeften van starters, of uit beeldvorming in hun omgeving van wat ze nodig hebben (Helms-Lorenz et al., 2020).

Naast leeftijd, geslacht en opleidingsgraad hangen ook kenmerken van starters zoals werkervaring, zelfinzicht, veerkracht, vertrouwen in eigen kunnen, en gevoel van verbondenheid met de school, samen met (door hen ervaren) begeleiding, en daarnaast ook met kenmerken van de school zoals de

samenstelling van de leerlingenpopulatie en de personeelsopbouw. De complexiteit van deze onderlinge samenhangen maak het lastig om te bepalen hoe de invloeden precies lopen, zo komt naar voren uit een overzichtsstudie van beschikbaar onderzoek naar vertrekredenen van starters (Dekker et al., 2023).

Specifiek waar het zij-instromers betreft, zijn er wat nadere aanwijzingen. Omdat zij verhoudingsgewijs minder contact met collega's hebben en wat meer moeite hebben om hun plek te vinden, lijkt het wenselijk om daar meer aandacht voor te hebben. Ook zou er meer waardering moeten zijn voor relevante expertise die zij-instromers meebrengen uit hun eerdere loopbaan. Dit komt mede naar voren uit een metastudie van 27 onderzoeksartikelen over kenmerken en behoeften van zij-instromers in het voortgezet onderwijs (Ruitenberg & Tigchelaar, 2021).

Geraadpleegde bronnen

Ashby, P., Hobson, A. J., Tracey, L., Malderez, A., Tomlinson, P. D., Roper, T., Chambers, G. N., & Healy, J. (2008). *Beginner teachers' experiences of initial teacher preparation, induction and early professional development: A review of literature* (report No. DCSF-RW076).

Bijman, D., Dekker, B., Van Bergen, K., Kans, K., Waijers, N., Medendorp, L., Coenen, J., Lans, T., & Belfi, B. (2021). *Eindrapport Zij-instroom po vo mbo*. Regioplan/ECBO.

Dekker, M., Gaikhorst, L., & Schreurs, B. (2023). De uitval van beginnende leraren in het primair onderwijs. *Pedagogische Studiën, 98*(2), 153-175.

Den Brok, P., Wubbels, T., & Van Tartwijk, J. W. F. (2017). Exploring beginning teachers' attrition in the Netherlands. *Teachers and Teaching, 23*(8), 881-895.

Gaikhorst, L. (2014). *Supporting beginning teachers in urban environments*. (PhD thesis). Universiteit van Amsterdam.

Harmsen, R. (2019). *Let's talk about stress: beginning secondary school teachers' stress in the context of induction programmes* (PhD thesis). University of Groningen.

Helms-Lorenz, M., Van de Grift, W., & Maulana, R. (2016). Longitudinal effects of induction on teaching skills and attrition rates of beginning teachers. *School Effectiveness and School Improvement, 27*(2), 178-204.

Helms-Lorenz, M., Van de Grift, W., Canrinus, E., Maulana, R., & van Veen, K. (2018). Evaluation of the behavioral and affective outcomes of novice teachers working in professional development schools versus non-professional development schools. *Studies in Educational Evaluation, 56*, 8-20.

Helms-Lorenz, M., Van der Pers, M., Maulana, R., Van der Lans, R., Moorer, P., & Flens, P. (2019). Opschaling van inductie en het pedagogisch-didactisch handelen van beginnende docenten in het voortgezet onderwijs. *Pedagogische Studiën, 96*(1), 40-63.

Helms-Lorenz, M., Van der Pers, M., Moorer, P., Lugthart, E., Van der Lans, R., & Maulana, R. (2020). *Begeleiding Startende Leraren 2014-2019: Eindrapportage*. University of Groningen.

Ruitenburg, S. K., & Tigchelaar, A. (2021). Longing for recognition: A literature review of second-career teachers' induction experiences in secondary education. *Educational Research Review, 33,* 100389.

Smith, T. M., & Ingersoll, R. M. (2004). What are the effects of induction and mentoring on beginning teacher turnover? *American Educational Research Journal, 41*(3), 681-714.

Van der Vegt, A. L., Kieft, M., & Bekkers, H. (2019). Differentiatie in de klas: wat werkt? Kennisrotonde.

Meer weten?

- Kennisrotonde. (2018). *Welke bijdrage kan intervisie leveren aan het succes van een inductietraject voor startende leraren?*
- Kennisrotonde. (2023). *Welke vormen en intensiteit van begeleiding zijn effectief voor zij-instromers in het beroep van leraar in het po?*
- Schaap. H. (red.)(2020). *De waarde van startende leraren voor scholen*. VO-raad.
- Kennisrotonde (2024) Welke vormen en intensiteit van begeleiding zijn effectief (kennisrotonde.nl)

Over deze vraag

Opgesteld door:	Niek van den Berg (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	projectleider regionale samenwerking
Geraadpleegde experts:	Michelle Helms-Lorenz (onderzoeker inductie van startende leraren)
Onderwijssector:	po, vo, mbo, lerarenopleiding
Trefwoorden:	inductie, startende leraren, maatwerk
Referentie:	Referentie: Kennisrotonde. (2024). *Is de begeleiding van startende leraren effectiever als deze rekening houdt met verschillen in kenmerken van de starters?* (KR. 2149)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.